

ปัจจัยที่ทำให้ข้าวเหนียวมีราคาแพง

สมพร อิศวิลานนท์¹

ข้าวเหนียวมีแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญอยู่ในภาคอีสานตอนบนและภาคเหนือตอนบนซึ่งประชากรในพื้นที่ดังกล่าวมีการบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารจานหลักในชีวิตประจำวันและเป็นการทำเกษตรเพื่อวิถีชีวิตเพราะผลผลิตข้าวเหนียวที่เก็บเกี่ยวได้จะถูกเก็บไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ ก่อนที่แบ่งอุปทานส่วนเกินออกขายสู่ตลาด

ข้าวเหนียวจะปลูกมากในฤดูนาปีเป็นส่วนใหญ่และเป็นข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมืองที่มีเมล็ดยาวมีความเหนียวนุ่มถึงแม้ว่าจะปล่อยให้เย็นเมื่อมูลทิ้งไว้และเป็นพันธุ์ไวต่อช่วงแสงปลูกได้เฉพาะนาปี เช่น พันธุ์เขี้ยวภูภข² เขาวง สันป่าตอง ชิวแม่จัน กำผาย หางยี เป็นต้น ข้าวเหนียวพันธุ์ไม่วางแสงเป็นพันธุ์ข้าวลูกผสม³ สามารถปลูกได้ทุกฤดูกาลทั้งนาปีและนาปรัง เช่น พันธุ์ ภข2 ภข10 สันป่าตอง 1 แต่ไม่เป็นที่นิยมเพราะเมื่อมูลสุกแล้วปล่อยให้เย็นจะแข็ง ไม่อร่อย ไม่มีความนุ่มเหมือนข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมือง ตลาดจะให้ราคาข้าวพันธุ์ไม่วางแสงต่ำกว่าข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมืองเกือบเท่าตัวโดยเฉพาะในตลาดส่งออก ข้าวเหนียวพันธุ์ไม่วางแสงส่วนมากจะถูกนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแป้งข้าว และแอลกอฮอล์ เป็นต้น และมีปริมาณผลผลิตไม่มากนัก

หากพิจารณาจากพื้นที่เพาะปลูกข้าวเหนียวทั่วประเทศเฉลี่ยในปี 2559 – 61 ของไทยพบว่า มีประมาณ 15.5 ล้านไร่ และมีผลผลิตประมาณ 6.05 ล้านตันข้าวเปลือก ปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกเหนียวจำนวนดังกล่าวนี้ เมื่อทอนหรือสีเป็นข้าวสารจะได้ข้าวสารเหนียวประมาณ 3.5 - 3.7 ล้านตัน ในจำนวนนี้มีเพียงหนึ่งในสิบส่วนเท่านั้นที่ส่งออก โดยในปี 2561 มีปริมาณส่งออก 0.38 ล้านตัน ข้าวสารเหนียว อีกเก้าส่วนหรือประมาณ 3.3 - 3.5 ล้านตัน ใช้สำหรับการบริโภคภายในประเทศ

เนื่องจากข้าวเหนียวเป็นสินค้าข้าวที่ใช้บริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ ปรากฏการณ์ข้าวเหนียวมีราคาแพงที่เกิดขึ้นในขณะนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุปทานในตลาดข้าวเหนียวภายในประเทศ อันเนื่องมาจากปัจจัยดังนี้:

1. ภาวะภัยแล้งในภาคอีสานได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2559 ซึ่งที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตข้าวเหนียวในหลายพื้นที่ให้ลดต่ำลงจากเดิม ประกอบกับในปีนี้ได้เกิดภาวะแล้งกลางฤดูฝนซ้ำเติมขึ้นและคาดว่าจะมีความรุนแรงกว่าทุกปีขึ้นอีก จึงทำให้เกิดการคาดเดาว่าปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกเหนียวของแต่ละครัวเรือนและอุปทานผลผลิตข้าวเปลือกเหนียวโดยภาพรวมจะลดต่ำลงไปกว่าทุกปี เพราะภัยแล้งได้สร้างความเสียหายเกิดขึ้นในวงกว้าง

2. ครัวเรือนที่เพาะปลูกข้าวเหนียวส่วนมากแล้วจะเก็บผลผลิตส่วนหนึ่งไว้เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับครัวเรือน จึงยังคงเก็บข้าวเอาไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนยาวนานขึ้นกว่าเดิมและไม่นำอุปทาน

¹ นักวิชาการอาวุโสสถาบันคลังสมองของชาติ และ ผู้ประสานงานสำนักประสานงานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร สกสว.

² โดยใช้รังสีแกมมาปริมาณ 20 กิโลเรด อบามเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ข้าวเหนียว ภข6 ไม่จัดอยู่ในข้าวพันธุ์ผสม มีองค์ประกอบของอะไมโลสต่ำประมาณ 2%

³ ในที่นี้หมายถึง เป็นพันธุ์ข้าวลูกผสมพื้นเมืองกับพันธุ์ข้าวจากสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติซึ่งทำให้เป็นพันธุ์ไม่วางแสง

ส่วนเกินที่เหลืออยู่ออกสู่ตลาดเพราะเกรงว่าภัยแล้งในปีนี้จะทำให้ไม่ได้ผลผลิตและครัวเรือนจะขาดความมั่นคงทางอาหาร ทำให้อุปทานส่วนเกินที่เคยออกสู่ตลาดหดตัวลง

3. ราคาข้าวเหนียวในอดีตต่ำกว่าราคาข้าวขาวดอกมะลิ 105 หรือหอมมะลิ ซึ่งเป็นพืชที่ใช้พื้นที่เพาะปลูกทดแทนกันได้กับการปลูกข้าวเหนียว ครัวเรือนเกษตรกรที่ปลูกข้าวเหนียวส่วนหนึ่งจะปรับการเพาะปลูกโดยจัดสรรที่ดินไปปลูกข้าวหอมมะลิมากขึ้นและปลูกข้าวเหนียวเพียงส่วนน้อยเพียงพอเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น หรือปลูกข้าวหอมมะลิไว้ขายและจะปลูกข้าวเหนียวไว้กิน จึงทำให้ทั้งพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตข้าวเหนียวลดลงจากอดีต โดยหดตัวจาก 18.4 ล้านไร่ ในช่วงปี 2544 - 47 มาเป็น 15.5 ล้านไร่ ในปี 2559 - 61 ส่วนผลผลิตได้ปรับลดลงด้วยเช่นกัน

4. ในตลาดข้าวเปลือกเหนียวจะมีผู้ประกอบการทั้งที่เป็นโรงสีข้าวเหนียว และผู้ประกอบการค้าข้าวเปลือกเหนียว ซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมข้าวเปลือกเหนียวจากเกษตรกรในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวและจะรวบรวมเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้เพื่อการเก็งกำไรเมื่อราคาสูงขึ้นในปลายฤดูเมื่อมีอุปทานผลผลิตน้อย เพราะข้าวเหนียวที่นิยมเพื่อการบริโภคเป็นข้าวเหนียวพันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกได้ปีละครั้ง สถานการณ์ภัยแล้งที่คาดว่าจะรุนแรงในปีนี้จะทำให้ตลาดการค้าข้าวเปลือกเหนียวและโรงสีข้าวเหนียวหันมาเก็บสต็อกข้าวเหนียวให้ยาวขึ้นกว่าเดิม และส่งผลให้ปริมาณอุปทานข้าวเปลือกเหนียวที่ออกสู่ตลาดมีลดลง ข้อมูลจากสมาคมโรงสีได้รายงานว่าราคาข้าวเปลือกเหนียว กข6 ได้ปรับตัวเฉลี่ยจาก 11,850 บาทต่อตันข้าวเปลือก ในปี 2561 มาเป็น 14,000 - 14,500 บาท ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2562 และได้ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นมาเป็น 16,000 บาทต่อตันข้าวเปลือก ในต้นสัปดาห์ของเดือนกรกฎาคม และปรับตัวสูงขึ้นอีกเป็น 20,000 บาท ในกลางเดือนสิงหาคม 2562 ซึ่งจะเห็นว่ำนับจากราคาเฉลี่ยปี 2561 จนถึงกลางเดือนสิงหาคม 2562 ราคาข้าวเหนียว กข6 ได้ปรับตัวสูงขึ้นไปแล้วเกือบร้อยละ 70 ราคาที่ปรับตัวสูงขึ้นนี้จะแกว่งตัวไปสักระยะหนึ่งแล้วจะมีทิศทางที่ลดลง เมื่อมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่มาปลูกข้าวเหนียวกันมากขึ้นรวมถึงมีการลักลอบนำเข้าจากชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่ข้าวเหนียวมีราคาต่ำกว่า

ปัจจัยที่กล่าวถึงเป็นปัจจัยที่มากกระทบจากด้านอุปทานของผลผลิตข้าวเหนียวเป็นสำคัญทำให้มีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดลดลง ราคาที่ปรับตัวสูงขึ้นในขณะนี้ส่งผลให้เกิดการปรับตัวของผู้บริโภคข้าวเหนียวโดยจะหันมาใช้ข้าวสารเจ้าที่มีราคาต่ำกว่ามาทดแทนในการบริโภค ซึ่งจะส่งผลให้อุปสงค์การบริโภคข้าวเหนียวในภาพรวมหดตัวลง และในขณะเดียวกันจะมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกกันเพิ่มขึ้นเพราะเห็นว่าได้ราคาดี ซึ่งจะมีผลทำให้ระดับราคาข้าวเหนียวลดลงได้

สถานการณ์ข้าวเหนียวราคาแพง จึงน่าจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากภาวะผิดปกติเฉพาะปีอันเนื่องจากภัยแล้งเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการเกษตรจะต้องพึงระวังว่าข้าวเหนียวที่มีราคาดี คือข้าวเหนียวพื้นเมืองไม่ไวแสงหรือข้าวเหนียวเมล็ดยาว หากมีการขยายการผลิตข้าวเหนียวที่ปลูกได้มากกว่าหนึ่งครั้งกันมากขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ชลประทาน จะประสบปัญหาทางการตลาดและราคาตามมา เพราะตลาดข้าวเหนียวคุณภาพต่ำพันธุ์ไม่ไวแสงเป็นสินค้าที่มีตลาดจำกัดและไม่เป็นที่นิยมในการบริโภค แต่จะเกิดการปลอมปนกับข้าวเหนียวคุณภาพซึ่งจะเกิดผลเสียในตลาดข้าวเหนียวคุณภาพตามมา

27 สิงหาคม 2562